

На допомогу вчителю

УДК 373.091.33:33

Т. С. Гребенюк,
методист відділу природничих дисциплін ВППО

Турнір як особлива форма позакласної роботи з економіки

Розглянуто науково-методичні підходи до підготовки та проведення інтелектуальних змагань (турнірів) з економіки та курсу «Фінансова грамотність».

Ключові слова: інтелектуальні економічні змагання, турніри, фінансова грамотність.

Hrebeniuk T. S. Tournament as a Special Form of Extracurricular Work in Economics.

The article deals with the scientific and methodical approaches to the preparation and holding of intellectual competitions (tournaments) in economics and in the course „Financial Literacy”.

Key words: intellectual economic competitions, tournaments, financial literacy.

Актуальність проблеми. Розбудова громадянського суспільства, у якому діятиме грамотний активний споживач, неможлива без організації в масштабі всієї країни системного і комплексного впровадження економічного виховання й навчання в усіх формах і на всіх рівнях загальної середньої освіти. Економічна освіта в Україні – одна з головних форм адаптації людей до нових і швидкозмінних умов життя, заснованих на принципах ринкової економіки.

Метою економічної освіти в системі загальної середньої освіти є така підготовка учнів, яка забезпечить їм достатній рівень життєвої компетентності у сфері економічних відносин на рівні держави, родини й окремої людини [4].

Фінансова грамотність та економіка є необхідною складовою економічної культури особистості. Вона дає змогу зрозуміти закони економічного розвитку та сприяє формуванню світогляду цивілізованої людини, визначає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності, сприяє розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг і дисциплінованого платника податків. У системі загальної середньої освіти економічну освіті упроваджують за рахунок класно-урочного навчання та позакласної роботи [1].

Виклад основного матеріалу. Методика проведення турнірів має специфіку і суттєво відрізняється від усіх інших форм позакласної роботи. Турнір – це особлива рольова гра, у якій учні вчаться спілкуватися, працювати в команді, отримують неоціненну практику доводити опонентові свою точку зору, формулювати твердження та захищати власну думку в наукових дискусіях.

Головна відмінність турніру від інших форм змагань полягає в тому, що це – командне змагання.

Структура турніру така, що дозволяє перевірити рівень і глибину знань кожного учасника. Разом з тим турнір учиць дітей працювати в команді, що повинна побудувати власну тактику й стратегію виступу, створити внутрішньо сприятливі колективні відносини [2].

Крім того, завдання турнірів принципово відрізняються від олімпіадних, оскільки не мають однозначного рішення. При підготовці до турніру учням доводиться додатково вивчати спеціальну літературу, консультуватися у науковців.

При підготовці до участі в інтелектуальних економічних змаганнях учитель одночасно вирішує дві задачі: як підвищити загальний інтерес учнів до предмета і як виявити тих із них, хто пов'язує своє майбутнє із застосуванням економічних знань, допомогти їм реалізувати відповідні здібності, розвинути здатність до самоосвіти.

Турніри як особлива форма вимагають особливої підготовки. Вони проходять у вигляді боїв (раундів), у яких учні беруть участь у наукових дискусіях у ролі доповідача, опонента й рецензента [3].

Як же готоватися до цього змагання?

I. Необхідно ретельно вивчити правила проведення турніру. Варто докладно розповісти про це учням, щоб для них не було несподіванок.

II. Кожний учень протягом бою виконує кілька функцій, і його належить підготувати до виконання кожної з них.

III. Керівник команди повинен допомогти підготувати доповіді для турнірних боїв.

IV. Починати підготовку команди треба з того, щоб навчити учнів «говорити» – чітко й коректно висловлювати свою точку зору. Для цього потрібно підготувати кілька завдань, які вимагають розгорнутої відповіді, й запропонувати членам команди обговорити їх, висловлюючи при цьому власну позицію. При цьому необхідно стежити не тільки за якістю ідей, але й за коректністю формулювань. Кожний учасник обов'язково повинен висловитися про доповідь

Методичні публікації

товариша, вказати на недоліки і так визначити, хто з них більше підходить до виконання тієї або іншої ролі в турнірі відповідно до індивідуальних можливостей. Важливо, щоб у процесі підготовки команда стала єдиним цілим. Для формування вміння висловлювати власну думку можна ознайомити учнів з коротким курсом риторики.

V. У команді обов'язково слід виділити лідера, який міг би вчасно мобілізувати команду до роботи та приймати стратегічні рішення.

VI. Потрібно ретельно розробити й підготувати стратегію і тактику поводження команди з урахуванням умінь кожного її члена, продумати, як і в якому порядку буде доповідатись кожне завдання.

VII. Основна форма проведення турніру – бої (раунди), які проходять у вигляді наукової дискусії. Кожна команда складається із 3–5 учнів, бажано різного віку задля того, щоб зберегти наступність. У кожному бою беруть участь три або чотири команди, що виступають у ролі доповідача (співдоповідача), опонента й рецензента.

Бій складається із трьох дій, у яких відбувається зміна ролей. Під час підготовки важливо допомогти учням розібратися в особливостях кожної ролі.

Доповідач викладає суть рішення запропонованого завдання, звертаючи увагу слухачів на основні ідеї та висновки. Доповідач повинен бути чітким, коректним, лаконічним, аргументованим. Іноді в команді виникає кілька шляхів рішення, і тому для більш логічної побудови доповіді можна висунути двох учасників, один із яких виступає в ролі співдоповідача. Однак потрібно пам'ятати, що кожний член команди протягом бою може виступити тільки два рази незалежно від його ролі.

Опонент відзначає позитивні й негативні моменти рішення завдання доповідачем, робить критичні зауваження до доповіді, ставить питання, які характеризують основні недоліки й помилки в розумінні проблеми. Питання опонента повинні стосуватися тільки представленої доповіді, у рамках моделі рішення, пропонованої доповідачем. Опонент може зробити критичні зауваження й до самої моделі доповіді. Виступ опонента не повинен зводитись до викладу власного рішення проблеми.

Найбільш складним є виступ у ролі рецензента. У більшості випадків учні не розуміють її, зводять свій виступ до додаткового опонування. Рецензент дає коротку оцінку виступам доповідача й опонента. Він повинен показати своїм суперникам та членам журі, наскільки якісно доповідач і опонент упоралися зі своєю роллю. Якщо опонент не справився, то рецензент може частково взяти на себе його опонування, однак цим не варто захоплюватися.

Після виступів команд доповідачеві, опоненту і рецензентові надається можливість виступити із заключним словом, під час якого слід коротко оцінити свій виступ та виступи інших команд. Потрібно обґрунтувати, у чому помилки суперників і наполягти на правильності своєї позиції, або навпаки – погодитися із зауваженнями та взяти їх до уваги.

VIII. Підготовка доповіді. Питання турніру за своєю природою є відкритими завданнями, тобто не мають однозначної відповіді. Підготовка до турніру,

як і будь-яке інше дослідження, починається з пошуку джерел інформації. Цей етап роботи називається пошуком даних, або «зануренням в інформацію». Після попереднього ознайомлення з літературою, інтернет-ресурсами необхідно визначити зміст кожного завдання та головний напрямок відповідей.

На другому етапі роботи команди організовується мозковий штурм для висування ідей. Проводиться ретельний запис усіх запропонованих варіантів чи напрямків рішення (працює дивергентне мислення – мислення «вшир»). Результатом є кілька висунутих гіпотез із розв'язками конкретного завдання [3].

Підготовка доповіді складається із двох етапів:

Колективний. Збирається вся команда, проводить аналіз кожної ідеї та детальне обговорення. Цей етап називається «Критика», оскільки він відбувається у формі жвавої дискусії з аргументацією позитивних і негативних сторін кожної гіпотези. Цей етап завершується формуванням робочої гіпотези для доповідача та аргументацією відхилення інших розв'язків для опонента і рецензента. Після цього необхідно провести глибокий аналіз прийнятої гіпотези крізь призму сучасної наукової інформації. На цьому етапі працює конвергентне мислення – мислення «вгли».

Обов'язковим є участь усіх членів команди у прийнятті всіх пропозицій. Також потрібно розподілити завдання між окремими учнями так, щоб за кожне відповідала одна людина, яка буде готовувати доповідь.

Після розгляду всіх пропозицій, приймається найцікавіша, яка детально опрацьовується і розробляється як модель вирішення проблеми.

Індивідуальний. Збирається й аналізується вся інформація з літератури (не тільки в Інтернеті, але й у наукових бібліотеках). У результаті розробки рішення готується чорнова доповідь, яку потім обговорюють усі члени команди. Проблема обговорюється й «атачується» з усіх сторін. Така «мозкова атака» дає можливість передбачити питання опонента, виявити слабкі або сильні сторони у теоретичних знаннях доповідача, готує учасника до справжнього бою.

Після цього можна переходити на заключний етап – «шліфування». Необхідно підготувати наочність: таблиці, схеми, презентації. Завдання вважається розв'язаним тільки тоді, коли вже готовий до представлення чистовий варіант власного розв'язку, зібрано нотатки для аргументованого опонування інших розв'язків і команда має необхідну теоретичну базу з даного кола проблем.

До доповіді додається наочний матеріал (схеми, таблиці, презентації).

IX. Підготовка опонування. Оскільки неможливо вгадати, якою буде доповідь, домашні нотатки можуть і не знадобитися, але під час підготовки варто враховувати таке:

– Під час опонування необхідно відзначити як негативні, так і позитивні сторони доповіді.

– Під час опонування в першу чергу варто обговорити модель вирішення проблеми, запропоновану доповідачем, і тільки потім переходити до деталей.

– Опонування не повинне зводитися до перерахування недоліків у вирішенні проблеми.

Підготовка опонування має починатися при первинному обговоренні завдань суперників). Під час обговорення чорнових доповідей недоліки й помилки також варто фіксувати, адже їх можна буде використовувати при майбутньому опонуванні.

X. Підготовка рецензування. На роль рецензента варто висувати найбільш досвідченого й сміливого члена команди. Рецензент дає коротку оцінку виступам доповідача й опонента, аналізує, наскільки якісно вони впоралися зі своєю роллю:

– Необхідно відзначити якість підготовки питання доповідачем, його поінформованість щодо суті проблеми, оцінити якість і доцільність використання наочності та презентації.

– Особливо потрібно аргументувати, наскільки опонент розібрався в представленому доповідачем вирішенні проблеми, визначив позитивні й негативні сторони доповіді, які питання ставив та чи вирішив дану проблему. Якщо опонент не впорався зі своїм завданням, рецензент може частково взяти на себе його функції, а для цього він сам повинен володіти необхідним теоретичним матеріалом. Рецензентові слід уважно стежити за всім ходом бою [6].

Педагоги Волині мають значний досвід у проведенні турнірів з економіки. Так, творчою групою вчителів розроблено й опубліковано методичні рекомендації «Методика проведення турніру юних знатоків курсу „Фінансова грамотність“ та „Економіка“», в яких висвітлено науково-методичні підходи до підготовки й проведення цих змагань.

Невипадково, що саме у м. Луцьку з 28 жовтня по 1 листопада 2018 р. проходив фінальний етап XIV Всеукраїнського турніру юних економістів. У ньому взяли участь 77 учнів 9–11-х класів у складі 16 команд з 11 областей. Проведення заходу забезпечував Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти. Оргкомітетом Всеукраїнського турніру юних економістів було створено оптимальні умови для успішного перебігу змагань, передбачено і культурно-експкурсійні заходи.

Турнір проходив на базі комунального закладу «Луцький навчально-виховний комплекс № 9 Луцької міської ради» Волинської області. Тут для учасників турніру, членів журі, оргкомітету та керівників команд створили належні умови для роботи та відпочинку. Питання турніру охоплювали актуальні проблеми теорії та практики господарської діяльності з економіки України та світу. Під час турніру всі учасники активно захищали свої доповіді, жваво проводили дебати, вели емоційну полеміку.

Література

1. Бонд Р., Куценко О., Лозинська Н. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки. *Проект USAID «Розвиток фінансового сектора» (FINREP)*. 2010. Грудень. 42 с.
2. Воронцова Е. Соціалізація підлітків в учнівських колективах. *Практика управління закладом освіти*. 2010. № 3. С. 43–49.
3. Гребенюк Т. Методика проведення турніру юних знатоків курсу «Фінансова грамотність» та економіка: метод. рек. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 112 с.
4. Диба Л. М. Проблема формування економічної культури у сучасному національно-відроджувальному процесі. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 3. С. 224–227.
5. Радченко В., Бицюра Ю. Проблеми шкільної економічної освіти в Україні. *Школа*. 2014. № 12. С. 48–57.
6. Правила фінального етапу Всеукраїнського турніру юних економістів (зі змінами до п. 4.3). *Економіка в школах України*. 2016. № 1. С. 2–9.
7. URL: <http://www.moneyweek.com.ua/>